

กัณฑ์ที่๕๕ พุทธอุทานคาถา

๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ยทา หเว ปาตุภวฺนฺติ ธมฺมา

อาตานิโน ฉายโต พุราหฺมณฺสฺส

อถสฺส กงฺขา วปยฺนฺติ สพฺพา

ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมํ

ยทา หเว ปาตุภวฺนฺติ ธมฺมา

อาตานิโน ฉายโต พุราหฺมณฺสฺส

อถสฺส กงฺขา วปยฺนฺติ สพฺพา

ยโต ขยํ ปจฺจายานํ อเวทิ

ยทา หเว ปาตุภวฺนฺติ ธมฺมา

อาตานิโน ฉายโต พุราหฺมณฺสฺส

วิฐุပ္ยํ ติฏฺฐติ มารเสนํ

สุโรว โภกาสยมนฺตลิกฺขนฺติ ฯ

ณ บัดนี้ อาตมาภาพจะได้แสดงพุทธอุทานคาถา วาจาเครื่องกล่าว ความเปล่งขึ้นของพระพุทธเจ้า เป็นคาถาที่ลึกลับ ผู้แสดงก็ยากที่จะแสดง ผู้ฟังก็ยากที่จะฟัง เพราะเป็นธรรมอันลุ่มลึกสุขุมนัก เพราะเป็นอุทานคาถาของพระองค์เอง ไม่ใช่ผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งไปทูลถามแต่อย่างหนึ่งอย่างใด พระองค์เมื่อเบิกบานพระฤททย์โดยประการใด ก็เปล่งโดยประการนั้น ก็เปล่งอุทานคาถาขึ้นเป็นของ ลึกลับอย่างนี้ เหตุนี้เราเป็นผู้ได้ฟังอุทานคาถาในวันนี้ เป็นบุญลาภอันประเสริฐล้ำเลิศ ไม่เสียที่ที่เกิด มาเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา ตามวาระพระบาลีที่ยกขึ้นไว้เป็นนิเชปคาถาว่า ยทา หเว ปาตุภวฺนฺติ ธมฺมา อาตานิโน ฉายโต พุราหฺมณฺสฺส เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ อถสฺส กงฺขา วปยฺนฺติ สพฺพา เมื่อนั้นความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์ย่อมสิ้นไป ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมํ เพราะมารู้จักธรรมว่าเกิดแต่เหตุ นี้พระคาถาหนึ่ง ยทา หเว ปาตุภวฺนฺติ ธมฺมา อาตานิโน ฉายโต พุราหฺมณฺสฺส เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ อถสฺส กงฺขา วปยฺนฺติ สพฺพา เมื่อนั้นความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป ยโต ขยํ ปจฺจายานํ อเวทิ เพราะได้รู้ ความสิ้นไปของปัจจัยทั้งหลาย นี้เป็นคาถาที่ ๒ ยทา หเว ปาตุภวฺนฺติ ธมฺมา อาตานิโน ฉายโต พุราหฺมณฺสฺส เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏขึ้นแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรอยู่ วิฐุပ္ยํ ติฏฺฐติ มารเสนํ พราหมณ์นั้นกำจัดมารและเสนาเสียได้ หยุดอยู่ สุโรว โภกาสยมนฺตลิกฺขนฺติ ดุจดั่งดวงอาทิตย์ขึ้น กำจัดมืด ทำอากาศให้สว่าง ฉะนั้น นี้เป็นคาถาที่ ๓ สามพระคาถาดังนี้เพียงเท่านี้ ธรรมะเท่านี้เหมือนฟังแขกฟังฝรั่งพูด ฟังจีนพูด เราไม่รู้จักภาษา ถ้ารู้จักภาษาแขก ภาษาฝรั่ง เราก็รู้ นี้ก็ฉันทัน

แหละ คล้ายกันอย่างนั้น ฟังแล้วเหมือนไม่ฟัง มันลึกซึ่งอย่างนี้ จะอธิบายขยายเนื้อความคำใน พระคาถาสืบไป

คำว่า ธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ นี้เรารู้คำว่า ธรรมทั้งหลายนะคือ อะไร รูปก็เป็นธรรม นามก็เป็นธรรม ธรรมที่ทำให้เป็นรูป เป็นนาม ก็เป็นธรรมเหมือนกัน ธรรมทั้งหลายนั้นคือ กุสลา ธมฺมา ธรรมฝ่ายดี มีเท่าใดหมดพระไตรปิฎก ไม่มีชั่วเข้าไปเจือปนระคนเลย เรียกว่า กุสลา ธมฺมา ธรรมที่ชั่วคือตรงกับบาลีว่า อกุสลา ธมฺมา ธรรมทั้งหลายนี้ชั่ว ไม่มีดีเข้าไปเจือปนเลย ชั่วทั้งสิ้นทีเดียว นี้เรียกว่า อกุสลา ธมฺมา ธรรมทั้งหลายที่ชั่ว ธรรมทั้งหลายที่ไม่ดีไม่ชั่ว ดีไม่เข้าไปเจือปน ชั่วก็ไม่เข้าไปเจือปน ไม่ดีไม่ชั่ว เป็นกลางๆ อยู่ดังนี้ นั้นเรียกว่า อพฺยาจตา ธมฺมา นี้เป็นมาติกาแม่บททั้งสามนี้หมดทั้งสากลพุทธศาสนา ธรรมมีเท่านี้ กว้างนักจบพระไตรปิฎกมากมาย นัก พระพุทธเจ้าจะมาตรัสเทศนาเท่าใด ในอดีตมีมากน้อยเท่าใดๆ เมื่อรวมธรรมแล้วก็ได้เท่านี้ พระพุทธเจ้ามาตรัสในปัจจุบัณนี้ ถ้ารวมธรรมได้เท่านี้ พระพุทธเจ้าจะมาตรัสในอนาคตภายเบื้องหน้า ก็รวมธรรมได้เท่านี้ ย่อลงไปว่า ดี ชั่ว ไม่ดีไม่ชั่ว สามอย่างนี้เท่ากัน ดีเป็นธรรมฝ่ายดี ชั่วเป็นธรรมฝ่ายชั่ว ไม่ดีไม่ชั่วเป็นธรรมฝ่ายไม่ดีไม่ชั่ว

นี่คำว่าธรรมทั้งหลาย เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ ประสงค์ธรรมอะไรตรงนี้ ประสงค์ธรรมขาว เมื่อผู้ที่เพียรเพ่งอยู่ก็คล้ายกับคนนอนหลับ นอนหลับถูกส่วนเข้าแล้วละก็ฝัน เรื่องฝันทีเดียวคราวนี้ ไม่ใช่เรื่องของมนุษย์เท่านั้น เรื่องของกายมนุษย์ละเอียดฝัน นอนหลับแล้วก็ฝัน ว่าฝันเรื่องมันสนุกสนานเหมือนกัน กายมนุษย์นี้มีสิทธิทำได้เท่าใด พุดได้เท่าใด คิดได้เท่าใด อ้ายกายที่ฝันนั้น ก็มีสิทธิทำได้เท่านั้น พุดได้เท่านั้น คิดได้เท่านั้น ไม่แปลกกว่ากันเลย แต่ว่าคนละเรื่อง นี่คนละชั้น อย่างนี้นะ นี่คนละชั้นเสียแล้ว เรื่องฝันนี้ เพราะกายมนุษย์ฝัน ใจกายที่มนุษย์ฝันนั้นแหละเรียกว่า กายมนุษย์ละเอียด นั่นเขาก็สว่างไสวเหมือนกายมนุษย์นี้แบบเดียวกัน กายฝันนั้นทำได้เท่ามนุษย์นี้เหมือนกัน ใจกายมนุษย์ที่ฝันไปนั้นแหละ ฝันไปทำงานทำการเพลินไปอีกเห็นดีเห็นชอบ เมื่อเข้าไปนอนหลับฝันไปอีก ฝันในฝัน เข้าไปอีกชั้นแบบเดียวกันออกไปเป็น กายทิพย์ ว่องไวอีกเหมือนกัน กายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียดที่ฝันชั้นที่หนึ่งนั้น ทำหน้าที่ได้เท่าใด ทำหน้าที่ด้วยกายได้เท่าใด ทำหน้าที่ด้วยวาจาได้เท่าใด ทำหน้าที่ด้วยใจได้เท่าใด กายทิพย์ที่ฝันในฝันออกไปนั้นก็ทำหน้าที่ได้เท่านั้นเหมือนกัน ทำกายได้เท่านั้น ทำวาจาได้เท่านั้น ทำใจได้เท่านั้นเหมือนกันแบบเดียวกัน นี่คนละเรื่อง อีกเรื่องหนึ่งถ้าฝันในฝันแล้วก็เรารวนทันที ถ้าฝันแล้วฝันเฉยๆ แล้วก็ไม่ววนเข้ามาใกล้ กายมนุษย์ นี่คนละเรื่องอย่างนี้

นี่ธรรมทั้งหลายที่ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่เป็นอย่างไร นี้พวกเรา รู้กันอยู่บ้างแล้ว พวกงั่งมืออยู่ พวกเป็นมืออยู่ กล่าวพูดได้ทีเดียว เพราะพราหมณ์นั้นมีความเพียรเพ่งอยู่แล้วนั้นแหละ ความเพ่งมันเป็นอย่างนี้แหละ มันมืดคือ มืดคือมันก็สงสัย ใจมืดนั้นแหละมันทำให้สงสัย มันไม่เห็นอะไร มันมัวหมองไปหมด คำคล้ำไปหมด ราวไปหมด ไม่ได้เรื่องไม่ได้ราว หนักเข้าๆ ราวคาญหนักเข้าๆ ก็ลึ้ม

เสียที มันมืดนัก ไม่ได้เรื่องอย่างนั้น อย่างนั้นธรรมทั้งหลายไม่ปรากฏ ถ้าจะมาว่าคนฉลาดฟังธรรม
ละก็ เมื่อนั่งมืดอยู่ละก็ อ้อ! นี่ธรรมนี่อกุสลา ธมฺมา ไม่ใช่ธรรมที่สว่าง นั่งไปๆ ถูกส่วนเข้า สว่างวูบ
เข้าไปเหมือนฝันทีเดียว สว่างวูบเข้าไป ปรากฏทีเดียวเหมือนลืมตา บางคนตกใจนะ นี่หลับตาหรือ
ลืมตานะ มันสว่างอย่างนี้ ก็ลืมตาดูเสียที อ้าว สว่างนั้นหายไปเสียแล้ว นั่นมีสว่างได้อย่างนั้น มีมืด
อย่างนั้น นั่งหลับตาปุบแล้วกัน ก็มีมืดคือ เมื่อมืดเช่นนั้นเป็นธรรม เมื่อสว่างขึ้น ปรากฏชัดขึ้น เหมือน
กลางวันนั้น เป็นธรรม ไม่สว่างไม่มีมืด รัวๆ อยู่ นั่นก็เป็นธรรมเหมือนกัน เป็นอัพยาภาตธรรม

ธรรมมีสามอย่างนี้ มืดเป็นอกุสลาธรรม สว่างเป็นกุสลาธรรม ไม่มีมืดไม่สว่างเป็นอัพยาภาตธรรม นี่
ธรรมเป็นชั้นๆ กันไปนะ มืด สว่าง ไม่มีมืดไม่สว่าง ทั้งมืดทั้งสว่าง ทั้งไม่มีมืดไม่สว่าง นั่นหรือเป็นธรรมที่
ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่นั้น ซึ่งยิ่งกว่านั้นๆ ธรรมทั้งหลายที่ปรากฏแก่พราหมณ์ ผู้มี
ความเพียรเพ่งอยู่นั้น ปรากฏชัดๆ เมื่อนั่งลงไปแล้วปรากฏแน่นอนทีเดียว พอถึงถูกส่วนเข้า ทำให้ให้
หยุด พอถึงถูกส่วนเข้าก็ใจหยุดทีเดียว เมื่อใจหยุดนี้ตรงกับบาลีว่า ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมํ เพราะ
มารู้จักธรรมว่าเกิดแต่เหตุ

ธรรมที่เกิดแต่เหตุ นั้นธรรมอะไร เหตุมี ๖ โลกะเหตุ โทสะเหตุ โมหะเหตุ โลกะเหตุ เป็นฝ่ายชั่ว
โทสะเหตุเป็นฝ่ายชั่ว โมหะเหตุก็เป็นฝ่ายชั่ว ฝ่ายดีละ ท่านวางไว้เป็น อโลกะเหตุ อโทสะเหตุ อโมหะ
เหตุ

อลิง ทานเหตุ ความไม่โลภเป็นเหตุ ให้บริจาคทาน อโทโส สีสเหตุ ความไม่โกรธเป็นเหตุให้รักษา
ศีล อโมโห ภาวนาเหตุ ความไม่หลงเป็นเหตุให้เจริญภาวนา พอรู้ชัดว่าธรรมทั้งหลายเกิดแต่เหตุ อ้อ
การที่เราให้ทานนี้เกิดแต่เหตุคือความไม่โลภ การที่มารักษาได้นี้ เกิดจากเหตุคือความไม่โลภ การ
ที่มารักษาศีลได้นี้ เกิดจากเหตุคือความไม่โกรธ การที่เรามาเจริญภาวนาได้นี้ เกิดจากเหตุคือ ความ
ไม่หลง ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นเหตุให้รักษาศีล ให้เจริญภาวนา ที่เราจะให้ทานขึ้นได้นี้
เรียกว่า อโลกะเหตุ เราจะบริจาคทานนี้ก็ป็นธรรมอันหนึ่ง เรามารักษาศีลก็เป็นธรรมอันหนึ่ง มา
เจริญภาวนาก็เป็นธรรมอันหนึ่ง เพราะมาแต่ความไม่โลภ มาจากความไม่โกรธ มาจากความไม่หลง
เรื่องให้ทานก็เป็นอเนกประการ เรื่องรักษาศีลก็เป็นอเนกประการ เรื่องเจริญภาวนาก็เป็นอเนก
ประการ

นี่หรือธรรมอันนี้หรือ ที่ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ความสงสัยของพราหมณ์นั้น ความ
สงสัยทั้งปวงของพราหมณ์ย่อมสิ้นไปเพราะมารู้จักว่า ธรรมเกิดแต่เหตุ ดังนี้หรือ ไม่ใช่กระนั้น ยิ่งกว่า
นั้นลงไป ยิ่งกว่านั้น ลงไป เมื่อพราหมณ์นั้นมานั่งเพ่งถูกส่วนเข้าแล้วๆ ใจก็หยุดทีเดียว หยุด
ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ หยุดหนึ่งพอใจหยุดได้เท่านั้น พอใจหยุดหนึ่งเท่านั้น สุโรว โธ
ภาสยมนตฺติลิกขนฺติ ดุจดังดวงอาทิตย์อุทัยขึ้นกำจัดมืด ทำอากาศให้สว่างไสว อย่างนี้ นี่เป็นกลางวัน
อย่างนี้ ดวงอาทิตย์ก็เห็นโรอย่างนั้น อย่างนี้เห็นอย่างนี้ เห็นอย่างนี้เป็นดวงเท่าดวงจันทร์ ติดอยู่
ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ติดกลางกายมนุษย์นั้นนะ ดวงเท่าดวงอาทิตย์นะ ติดอยู่

ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ จะ มองอะไรเห็นตลอดหมด เหมือนกับกลางวันอย่างนี้ แผละ จะดูอะไรก็ดูไป เมื่อธรรมปรากฏขึ้นแก่พรหมณฺ์ดังนี้ ความสงสัยทั้งปวงของพรหมณฺ์นั้นก็สิ้น ไป หมดไปเพราะได้รู้ความสิ้น ของปัจจัยทั้งหลาย ยโต ขยํ ปจฺจยํ อเวทึ เพราะได้รู้ความสิ้นไป ของปัจจัยทั้งหลาย สว่างขึ้นแล้วเมื่อเห็นความสิ้นไปของปัจจัยทั้งหลาย

อะไรเล่าเป็น ปัจจัยที่สิ้นไปนะ อะไรเล่าเป็นปัจจัย อายปัจจัยนี้ก็ยากไม่ใช่น้อยเหมือนกัน ปัจจัยนะคือ ดังนี้ คำที่เรียกว่าปัจจัยนะ อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร แน่ ความโง่ความไม่รู้จริงเป็นปัจจัยแล้ว สังขารความปรุงให้ดีให้งามตกแต่งอยู่ร่ำไป ต้องตกแต่งอยู่ร่ำไป ปรนเปรออยู่ร่ำไป สังขารนั้นแหละ เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ รู้ตัวรู้ชั่วอยู่ร่ำไป วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป นามรูปมีเกิดดับอยู่เป็น ธรรมดา นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดสฬายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สฬายตนะเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ ความกระทบทางตา ทางหู จมูก ลิ้น กาย ใจ ผัสสะเมื่อกระทบเข้าแล้วเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา ชอบ ไม่ชอบ เฉยอยู่ เวทนาปรากฏเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา ตัณหาปรากฏขึ้นแล้วเป็นปัจจัยให้เกิด อุปาทาน อุปาทานปรากฏขึ้นแล้วเป็นปัจจัยให้เกิดภพก่อน ปัจจัยกันเป็นชั้นๆ อย่างนี้ เมื่อมีกามภพ รูปภพ อรูปภพ ก็เป็นปัจจัยให้เกิดชาติ เมื่อชาติมีขึ้นแล้ว ชาติ นั้นคืออะไรนะ ชาติ คือ กำเนิด นั้นแหละ อัญชชะ สังเสทชะ อุปปาติกะ ชาตินั้นคือกำเนิดนั้นแหละ ที่ เกิด นั้นเขาเรียก ชาติ ออกจาก กำเนิดนั้นแหละ ชาติมีขึ้นแล้วเป็นปัจจัยให้เกิดชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส เป็นลำดับไป เป็นทุกข์ นี่เป็นปัจจัยอย่างนี้ เป็นปัจจัยกันอย่างนี้ รู้จักความสิ้นไปของปัจจัยทั้งหลาย เมื่อสิ้นไปอย่างไร ความโง่ไม่มี หายไปหมด ดับไปหมด เมื่อ อวิชชาความไม่รู้จริงดับ สังขารก็ดับ สังขารดับ วิญญาณก็ดับ วิญญาณดับ นามรูปก็ดับ นามรูปดับ สฬายตนะก็ดับ สฬายตนะดับ ผัสสะ ก็ดับ ผัสสะดับ เวทนาจับ เวทนาดับ ตัณหากับดับ ตัณหาดับ อุปาทานก็ดับ อุปาทานดับ ภพก็ดับ ภพดับ ชาติก็ดับ ชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ก็ต้องดับ ไม่เหลือเลย นี้ความสิ้นไป เมื่อรู้ความสิ้นไปของปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้แล้ว พรหมณฺ์นั้น วิรุฬฺยํ ติฏฐติ มารเสนํ พรหมณฺ์นั้นก็กำจัดมารและทั้งเสนาให้ได้แล้ว หยุดอยู่ได้ คือใจหยุด นั้นเอง ไม่ ไขอื่น ใจหยุด พอ หยุดถูกส่วนเข้าเท่านั้นเอง สุโรว โธภาสยมนุตสิทฺทิตฺตํ ความสว่างเกิดขึ้นดุจดั่งดวงอาทิตย์อุทัยขึ้น กำจัดมืด ทำอากาศให้สว่างก็ดังนี้ เราก็มองเห็นดวงดั่งนั้น ที่ปรากฏดั่งนั้น เมื่อปรากฏขึ้น ดั่งนั้นแล้ว พรหมณฺ์นั้นก็รักษาดวงนั้นไว้ไม่ให้หายไป ที่วัดปากน้ำเขาเป็นแล้ว ของลึกลับก็จริง แต่ว่าวัดปากน้ำพบ แล้ว

แต่ว่าผู้พบก็รู้ว่าลึกลับซึ่งแคไหน ได้แต่ลึกลับซึ่งอย่างนี้ จริงอย่างนั้นแล้วก็ไปทำเหลวไหลเสีย ให้ดับเสีย บ้าง ให้หายเสียบ้าง ไปกังวลอื่นเสีย ไม่กังวลของลึกลับซึ่งอย่างนี้ก็มีมากทีเดียว

ในวัดปากน้ำนี้ ทั้งสว่างทำได้ขนาดนั้นจะยิ่งกว่านี้ไปอีก เดี่ยวจะเล่าเรื่องวัดปากน้ำที่สว่างขึ้นได้แค่ ไหน ตรงกับพุทธอุทานนี้แล้ว เมื่อสว่างขึ้นได้ดั่งนั้นแล้วก็ได้เป็นลำดับไป นั้นสว่างดวงนั้นเขาเรียกว่า ดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญฺฐาน ใจของผู้กระทำนั้น ก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสว่างนั้น พอถูกส่วนเข้า

ก็เห็น ดวงศีล ดวงเท่ากัน หยุดนึ่งอยู่กลางดวงศีล พอถูกส่วนเข้าก็เห็น ดวงสมาธิ ดวงเท่ากัน หยุดนึ่งอยู่กลางดวงสมาธิ พอถูกส่วนเข้าถึง ดวงปัญญา หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา พอถูกส่วนเข้าถึง ดวงวิมุตติ หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ พอถูกส่วนเข้าถึง ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนึ่งอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้า หยุดท่าเดียว หยุดอยู่ท่าเดียว กำจัดมารให้หยุดทีเดียว หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น กายที่ผืนทีเดียว ตั้งแต่กายมนุษย์ขึ้นไป เห็น กายที่ผืน อ้อ อ้าย กายผืนอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เราไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน เมื่อผืนแล้วมันก็รั่วไป ใจกายที่ผืน ใจกายมนุษย์ละเอียดก็หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ละเอียดอีก เห็นดวงธรรมานุปัตสนาสติปัญญา เทวดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์อย่างนั้น หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุปัตสนาสติปัญญานั้น ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดนึ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็นกายผืนในผืน ก็คือ กายทิพย์

ใจกายทิพย์หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัตสนาสติปัญญา หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุปัตสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงศีล หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนึ่งอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็น กายทิพย์ละเอียด

ใจกายทิพย์ละเอียดหยุดนึ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ดังนี้ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัตสนาสติปัญญา หยุดนึ่งอยู่กลางดวงธรรมานุปัตสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดนึ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนึ่งอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดนึ่งอยู่กลางดวงปัญญา หยุดนึ่งอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนึ่งอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนึ่งอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็ เห็นกายรูปพรหม

ใจกายรูปพรหมก็หยุดนึ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ถูกส่วนเข้าก็เห็นแบบเดียวกัน ก็ เข้าถึง กายรูปพรหมละเอียด

ใจกายรูปพรหมละเอียดก็หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้าก็ เห็น กายรูปพรหม แบบเดียวกัน

ใจกายรูปพรหมก็หยุดนึ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ถูกส่วนเข้าก็ถึง กายรูปพรหมละเอียด

ใจกายอรุปรพหมลละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรุปรพหมลละเอียด ถูกส่วนเข้าเห็น กายธรรม หน้าตักหย่อนกว่า ๕ วา สูง ๕ วา นั้นเรียกว่า กายธรรม กายธรรมนั่นเอง เป็น พระพุทธเจ้า ธรรมกาโย อหิ อิติปิ เราตถาคตคือธรรมกาย นั้นแหละ พระพุทธเจ้า หละ

ใจกายธรรมก็หยุดนิ่งอยู่กลางใจดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม แบบเดียวกัน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงเท่ากันกับดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย เท่าหน้าตักธรรมกายกลมรอบตัว หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญญา เห็นดวงศีลเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลาง ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น กายธรรมละเอียด หน้าตัก ๕วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

ใจกายธรรมละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียด ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญญา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว ใสที่เดียวยิ่งกว่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ บริสุทธิสันนิทที่เดียว สว่างไสว หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล ดวงเท่ากัน แล้วต่อไปก็ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เป็นลำดับไป หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็น กายธรรมพระโสดา หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

ใจกายพระโสดาหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ แบบเดียวกัน เห็น กายพระโสดาละเอียด หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา

ใจกายพระโสดาละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางกายพระโสดาละเอียด ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญญา เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะแบบเดียวกัน เข้าถึง กายพระสกทาคา หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญญา แบบเดียวกัน เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น พระสกทาคาละเอียด หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

ใจพระสกทาคาละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคา ละเอียด ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญญา เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น กายพระอนาคา

ใจกายพระอนาคาคก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ แบบเดียวกัน เข้าถึง กายพระอนาคาละเอียด หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้นไป

ใจของพระอนาคาละเอียดทำถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนา สติปัฏฐาน วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา สูง ๒๐ วา กลมรอบตัว เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เท่าๆ กัน ก็เห็น กายอรหัตต หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

ใจกายพระอรหัตตหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหัตต ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ๒๐ วา เท่ากันหมด ปรากฏเห็นกายพระอรหัตตละเอียด ใสหนักขึ้นไป

ตำราวัดปากน้ำเขาสอนกันได้แบบนี้ แต่ว่าที่จะเป็นพระโสดา พระสกทาคา พระอนาคา อรหัตตนั้น ไม่ติด ไม่หลุดชะ แต่ว่าทำได้ตลอดเลยไปจากนี้อีก ทำไปมากกว่านี้ ถึงกายพระอรหัตต พระอรหัตตละเอียดๆ ต่อๆ ไป นับอสงไขยก็ไม่ถ้วน ผู้เทศน์นี้สอน เป็นคนสอนเอง ๒๓ ปี ๕ เดือนนี้ ได้ทำไปอย่างนี้แหละ ไม่ถอยหลังเลย ยังไม่สุดกายของตัวเอง เมื่อยังไม่สุดกายของตัวเองแล้ว ตัวเองก็ปกครองตัวเองยังไม่ได้ ยังมีคนอื่นเป็นผู้ปกครองลับๆ เพราะไม่ไป ถ้าไปถึงที่สุดแค่นั้น เขาก็ปกครองได้แค่นั้น นี้ผู้เทศน์ยังแนะนำสั่งสอนให้ไป ถึงที่สุดสายธาตุสายธรรมของตัวเอง เมื่อถึงที่สุดสายธาตุสายธรรมของตัวเองละก็ เป็นกายๆ ไปดังนี้ ตัวเองก็จะปกครองตัวเองได้ ไม่มีใครปกครองต่อไป ตัวเองก็เป็นใหญ่ในตัวเอง ตัวเองก็จะบันดาลความสุขให้ตัวเองได้ กำจัดความทุกข์ได้ ไม่ให้เข้ายุ่งได้

นี่คนอื่นเขายังบันดาลอยู่ คนอื่นเขายังให้อยู่ เหมือนความแค้นนี้เราไม่ปรารถนาเลย เขาก็ส่งความแค้นมาให้ เราก็ตองรับอภัยความแค้นนั้นแหละ ความเจ็บละ เราไม่ปรารถนาความเจ็บ เขาก็ส่งความเจ็บมาให้ ความตายละ เราไม่ปรารถนาเลย เขาก็ส่งความตายมาให้ เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่าตัวเองไม่เป็นใหญ่ด้วยตัวของตัวเอง คนอื่นเขามาปกครอง ผู้อื่นเขาปกครองเสีย เขาให้เขาส่งมาให้ ความแค้น ความเจ็บ ความตาย ตัวมีความรู้ไม่พอก็ตองรับเหมือนดังนี้ เราอยู่ปกครองประเทศไทย ประเทศไทยเขาต้องการอย่างไร ผู้ปกครองเขาต้องการอย่างไร เราก็ตองไปตามเขา ไม่ตามเขาไม่ได้ ตองอยู่ในบังคับบัญชาเขา

ถ้าจะอยู่นอกปกครองเขา ตองไปให้ถึงที่สุดสายธาตุสายธรรมของตัว ไปถึงที่สุดสายธาตุสายธรรมของตัวละก็ ในที่สุดนั้นไม่มีใครปกครองเลย เราปกครองของเราเอง เราก็ตองรับความแค้น ความเจ็บ ความตายก็ได้ เพราะเรามีอำนาจพอแล้ว เราไม่อยู่ในปกครองก็ได้ตามความปรารถนา แต่ว่าตองไปให้สุดสายธาตุสายธรรมของตัว ถ้าให้สุดสายธาตุสายธรรมของตัวไม่ได้ละก็ เลี้ยงเอาตัวรอดไม่ได้ บัดนี้เราเป็นภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนา เมื่อมาฟังอุทานคาถา รู้ว่าธรรมของพระศาสดาลึกลับซึ่งอย่างนี้ ขนาดนี้ละก็อุตสาห์ อย่าประมาท อย่าเลินเล่อ อย่าผลอดตัว อย่างคนมี

ปัญญา อย่างคนรู้ดี รู้ชั่ว อย่าเล่นเอาอย่างเด็ก ถ้าเมื่อเล่นอย่างเด็กแล้วก็ เล่นหม้อข้าวหม้อแกง เล่น
ฝุ่นเล่นทรายอยู่ละก็ ชีวิตจะไม่พอใช้ เพราะเขาเล่นละครกันเป็นบ้านๆ โรงๆ กัน ในโลกนี้เขาเรียกว่า
ละครโรงใหญ่ เล่นฝุ่น เล่นทราย เล่นแปลกๆ ไปตามหน้าที่ เอาจริงๆ แท้ๆ ไม่ได้สักคนหนึ่งขึ้นไป
แล้วก็ตายกันหมด เอาจริงเอาแท้เหลือสักคนหนึ่งก็ไม่มี เพราะเหตุอะไรเล่า เพราะเหตุว่าเลนเล่อ
เผลอตัวไป เลนเล่อเผลอตัวไป มนุษย์โลกนี้ เราผ่านไปผ่านมา เข้าใจว่าเป็นบ้านของเราเมืองของเรา
เสียใหญ่โตมโหฬารทีเดียว เข้าใจเสียอย่างนั้นก็เข้าใจผิดไปนี้แหละละคร ภายเรานี้ะโตกว่าบ้านเมือง
เหล่านี้มากนัก ให้ไปชมดูเถิด แต่ว่า ต้องไปให้ถึงที่สุดนี้ให้ได้นะ ไปที่สุดของกายเหล่านี้ได้ก็จะเอาตัว
รอดได้เป็นแท้ เหตุนี้แหละ

ที่ได้ชี้แจงแสดงมา ในอุทานคาถา ตามวาระพระบาลี คลฺี ความเป็น สยามภาษาในมตยาธิบายพอ
สมควรแก่เวลา เอเตน สจฺจวชฺเชน ด้วยอำนาจ ความสัจที่ได้อ้างธรรมเนียมมาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้
สทา โสตุถิ ภาวนตุ เต ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสมเสรในสถานที่นี้ทุก
ถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมิกถาโดยอรรถนียมความเพียงเท่า
นี้ เหว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้ฯ